

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตของ
หัตถกรรมพื้นบ้าน

ชื่อผู้เขียน นายบรรชร์ กล้าหาญ

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอนุกระบวน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองคณบดีคณาจารย์ ดร. ชูเกียรติ	สิริวรรณ	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยคณบดีคณาจารย์ ดร. อนุรักษ์	บุญญาวัฒน์	กรรมการ
รองคณบดีคณาจารย์ ดร. เจ็ดหล้า	สุนทรวิภาต	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้าน และกลไกที่มีผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ในการศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกต ในกลุ่มผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ หมู่บ้านบ่อสร้าง อำเภอคันกาแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ อาจแบ่งเป็น 3 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคดั้งเดิม ยุคก่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยว และยุคการท่องเที่ยว ทั้งนี้

1. ยุคดั้งเดิม ซึ่งเริ่มตั้งแต่การนำความรู้ด้านการผลิตงานหัตถกรรมเข้าสู่ชุมชน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2484 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต เป็นกระบวนการที่ครบวงจร ทั้งในล้นผู้ทำหน้าที่ให้และรับการถ่ายทอด วิธีการถ่ายทอดอาศัยเงื่อนไขของระบบความสัมพันธ์ด้วยความตระหนักในสภาพ บทบาท และความรับผิดชอบร่วมกัน เนื้อหาของการถ่ายทอดเป็นเรื่องราวของการผลิตที่ครบวงจร และการปลูกฝังอุดมการณ์ คุณค่าทางจริยธรรม ค่านิยมของการเป็นผู้ผลิตและแบบแผนการประพฤติปฏิบัติในสังคม สำหรับการประเมินผลการถ่ายทอดเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด

2. ยุคก่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 - 2519 นับเป็นช่วงเวลาของการเริ่มเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต ด้วยเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าหัตถกรรมที่เพิ่มขึ้น การผลิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการถ่ายทอดความรู้เริ่มแยกส่วนออกเป็นส่วน ๆ และแยกออกจากชุมชน เกิดการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตระหว่างชุมชนขึ้น ทำให้อุดมการณ์ของการผลิตซึ่งมีมาแต่อดีตเริ่มเปลี่ยนแปลง เกิดองค์กรกลุ่มของชุมชนและของรัฐเข้ามา ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ร่วมกับบทบาทขององค์กรดั้งเดิมของชุมชน

3. ยุคก่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 ถึงปัจจุบัน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตเปลี่ยนแปลงอย่างมากในบทบาทของผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดนั้น องค์กรดั้งเดิมของชุมชนซึ่งเคยทำหน้าที่ถ่ายทอด ได้อ่อนกำลังลง เกิดกลุ่มใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทน ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการซื้อ และบทบาทของรัฐ ทำให้เนื้อหาของ การถ่ายทอดเปลี่ยนจากเนื้อหาที่ครบทุกส่วน เป็นการแยกเฉพาะส่วน เนื้อหาบางอย่างได้สูญหายจากชุมชน และอุดมการณ์ คุณค่าทางจริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งเคยสืบทอดมาแต่อดีตเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับวิธีการถ่ายทอด ซึ่งมีการแยกเป็นส่วน ๆ และมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยพบว่า กลไกหลักที่มีผลต่อกระบวนการถ่ายทอด คือ ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตเพื่อครอบครองตลาด อีกทั้งภาวะความจำเป็นในการผลิตต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบผลประโยชน์ และเกิดระบบธุรกิจ การถ่ายทอดขึ้น อีกประการหนึ่งคือ กลไกทางวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและชุมชน ระบบค่านิยมของชุมชน และพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

Thesis Title : Changes of the Process of Knowledge
Dissemination in Handicraft Production

Author : Mr. Banchon Kaharn

M. Ed. : Nonformal Education

Examining Committee :

Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuwat chairman

Assist. Prof. Dr. Anurak Panyanuwat Member

Assoc. Prof. Dr. Cherdlar Sunthornwipart Member

Abstract

The purposes of this study were to study the changing process of knowledge dissemination in handicraft production, and to find out the mechanism affecting such process. The researcher employed a qualitative research to collect data by the use of interviews and observations. The target samples were selected from handicraft producers, tourism, organization's officers and people in Bor-sang village, Sankamphaeng district, Chiang Mai Province. The researcher divided the period of knowledge dissemination into 3 periods.

consisting of preliminary period, "before promotion" of tourism period and promotion of tourism periods.

1. The preliminary period was begun at the time that knowledge of handicraft production had been taken into the village until 1939. The process of knowledge dissemination in handicraft production was found as a complete cycle. The transmitters of knowledge relied on kinship system and mutual help, awareness in status, roles and responsibility among the transmitters and receivers of knowledge. So, the learning and teaching contents were concerned with production, ideology, morality and value of being producers. The evaluation of transmission was found as a mutual work between transmitters and receivers.

2. The "before-promotion" of tourism period was around 1940 - 1975. These were some changes of the process of knowledge dissemination in handicraft production. As an effect of economic change, the demand of products was up-rised. The production pattern was gradually changed. The transmission and receiving of such production knowledge was found separated in contents and also separated from the community. As a consequence, the transmission of knowledge between communities was transferred from one to another, and ideology of production was also changed. Organizations of the community and the government became involved in the transmission pattern in general.

3. The promotion of tourism period began around 1976 until present time. The process of knowledge dissemination pattern was rapidly changed. The transmitters' role previously performed by the old organizations of the community was found weakening. The new group replaced the old organizations in the transmission process, as the tourism played a vital role in that changing condition. As a result, the content of knowledge was changed by bringing in the community with new learning contents responding to new marketing demands.

The researcher found that economic condition was a core mechanism effecting the knowledge transmission process, causing a competition in production for overtaking the local market. Other necessary situations effecting the production pattern were such as the benefit protection system and an emerge of a transmission business. Additionally, cultural mechanism was found as a relating factor to the relationships between personal and community, the community value system and the changing behaviours of the producers and consumers.